

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk ,prof. UJ

Kraków, 07. 01. 2023

Instytut Psychologii

Wydział Filozoficzny

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Anny Lisowskiej

**Konstrukcje niepoczytalności w prawie karnym z uwzględnieniem
aspektów psychopatologii**

napisanej pod kierunkiem

dr hab. Rafała Kubiaka, prof. UJ w dyscyplinie nauk prawnych

Recenzja niniejszej rozprawy doktorskiej autorstwa mgr Anny Lisowskiej została przeze mnie sporządzona z uwzględnieniem odpowiedzi na pytania: czy rozprawa doktorska spełnia wymogi ustawowe, tj.:

- 1) czy stanowi oryginalne rozwiązanie zaprezentowanego problemu naukowego,
- 2) czy Doktorantka wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej - nauki prawne (ze szczególnym uwzględnieniem wiedzy z zakresu psychologii klinicznej i psychopatologii) i jej zastosowania w rozumieniu konstruktu niepoczytalności w prawie karnym,
- 3) czy Doktorantka dowiodła posiadanej umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

Zanim odniosę się do przedstawienia szczegółowej oceny recenzowanej dysertacji doktorskiej na wstępie chciałam nadmienić, że bardzo doceniam jej niezaprzeczalne wysokie naukowe walory, oraz bardzo starannie (zgodnie ze standardami naukowymi) dobrane merytoryczne treści, potwierdzające specjalistyczne (prawniczo-psychologiczne) opracowanie i klarowne przedstawienie Czytelnikowi definiowania i rozumienia konstruktu niepoczytalności u sprawców czynów zabronionych, którzy ujawniają różnorodne zaburzenia psychiczne. Moim zdaniem praca doktorska stanowi unikatowe, kompleksowe i interdyscyplinarne opracowanie zagadnienia, o którym mowa wyżej, wskazując na bardzo istotne dla teorii i aplikacyjnego zastosowania w prawie karnym zagadnienia niepoczytalności widzianego oczyma prawnika, który uwzględnia w rozumieniu, pełnej i ograniczonej niepoczytalności w relacji do prawnych decyzji wobec sprawcy czynów zabronionych, z uwzględnieniem naukowych podstaw psychopatologii i psychologii klinicznej. Naukowa i psychologiczna, szczegółowa analiza w rozumieniu i definiowaniu fenomenu niepoczytalności na przestrzeni lat w prawie, stanowi swoiste naukowe wyzwanie dla prawnika naukowca, który w sposób odpowiedzialny (zgodnie z obowiązującymi standardami naukowej wiedzy, a jednocześnie zgodnie z regułami prawa) podejmuje wyzwania wobec definiowania trudnych do operacjonalizacji zjawisk psychopatologicznych i ich zastosowania w praktykowaniu prawa karnego. Podejmowany w recenzowanej dysertacji doktorskiej temat ma więc duże znaczenie aplikacyjne, poszerzając materiał źródłowy z zakresu wiedzy prawnej, jak i psychologicznej na temat analizowanej problematyki.

Z perspektywy psychologa, który w swoich zawodowych i naukowych zadaniach ma wspierać kondycję psychiczną drugiego człowieka, istotnego znaczenia nabiera zasada „*primum non nocere*” (*po pierwsze nie szkodzić*). W przypadku prawnika, podstawowe znaczenie w zadaniach zawodowych mają reguły prawa. Poprzez naukowe i zarazem interdyscyplinarne (prawniczo-psychologiczne) naukowe interpretowanie, pogłębianie analiz i zarazem naukowy dyskurs nad specyfiką zawodowego postępowania wobec prezentującego zaburzenia psychiczne sprawcy czynu zabronionego, prawnik poza regułami prawa uwzględnia poniekąd zasadę

„*primum non nocere*”. Stąd pojawia się w mojej ocenie potrzeba interdyscyplinarnego podejścia do tematu, wymagająca od badacza prawnika gromadzenia danych w oparciu o szerokie spektrum psychologicznego materiału źródłowego (definiowania i diagnozowania zjawisk i zaburzeń psychicznych w teoriach psychologicznych i klasyfikacjach medycznych) oraz w oparciu o gromadzenie szczegółowych, historycznie obowiązujących, skrupulatnie wyselekcjonowanych, opracowanych stosownie do tematyki dysertacji, aktów prawnych. W mojej ocenie Doktorantka wykazała się bogatą wiedzą teoretyczną w zakresie psychologii klinicznej i psychopatologii, co pozwoliło jej w sposób poprawny naukowo, a zarazem ciekawy przedstawić czytelnikowi problematykę aspektów psychologicznych dotyczących ograniczenia albo wyłączenia poczytalności u sprawcy czynu zabronionego. Problematyka ta jest niezwykle ważna dla procedowania sądowego sprawcy czynu zabronionego, ponoszenia odpowiedzialności karnej przez sprawcę, kiedy zachodzi potrzeba dokonania sprawiedliwej oceny zachowania osoby doświadczającej zaburzeń psychicznych z ograniczoną bądź wyłączoną poczytalnością, w kontekście zmieniającej się odkryciami nauki wiedzy z zakresu psychopatologii i psychologii klinicznej oraz psychiatrii. Jest to dla badacza niezwykle trudne zadanie, które recenzowana rozprawa doktorska w mojej ocenie spełnia.

Tematyka dysertacji doktorskiej koncentruje się wokół pytań o rozumienie i definiowanie fenomenu niepoczytalności i poczytalności ograniczonej w literaturze prawniczej i psychologicznej w kontekście definiowania zaburzeń psychicznych w klasyfikacjach medycznych oraz poszukiwania i omawiania relacji między niepoczytalnością i poczytalnością ograniczoną w prawie karnym, a definicjami tychże zjawisk w psychologii i medycynie. Tematyka dysertacji doktorskiej została przedstawiona klarownie i spójnie wobec wnikliwego i precyzyjnie przedstawionego na początku spisu treści.

Praca doktorska zawiera streszczenie w języku polskim i angielskim (dołączone jako odrębny załącznik), składa się z wprowadzenia i 4 rozdziałów, które zajmują łącznie ze spisem treści, spisem skrótów, sporządzonymi wnikliwymi przypisami dolnymi dopasowanymi do opisywanych treści, bibliografią i załącznikami, 332 strony. Autorka

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

dysertacji doktorskiej przedstawiła teoretyczne podstawy dotyczące definicji i rozumienia fenomenu niepoczytalności w prawie karnym ze wskazaniem znaczenia i roli w tym fenomenie różnicowania stanów psychopatologii u sprawców czynów zabronionych. W mojej ocenie tytuł pracy – odpowiada treściom w niej zawartym oraz daje potencjalnemu Czytelnikowi wskazówkę – jakiego obszaru eksploracji naukowej dotyczy ta dysertacja. Rozprawa doktorska została zredagowana w sposób typowy dla prac o charakterze teoretycznym. Napisana jest starannie, rzeczowym, klarownym z zachowaniem poprawności stylistyki i gramatyki językiem polskim. W rozdziale 1 Autorka przedstawiła w klarowny sposób historyczne aspekty przepisów prawa określających zasady ponoszenia odpowiedzialności karnej przez osoby z zaburzeniami psychicznymi, które były sprawcami czynów zabronionych. Struktura treści rozdziału 1 (zresztą podobnie jak pozostałych) została opracowana w sposób spójny, prezentując w logicznym toku treści: wskazujące w aspekcie historycznym na rozwój ustawodawstwa (od starożytności, średniowiecza, i okresach nowożytnych z uwzględnieniem szczegółowym ziem polskich), opisujące wpływ rozwoju psychiatrii i psychologii na uwzględnianie w prawie odpowiedzialności karnej przez ujawniających zaburzenia psychiczne sprawców czynów zabronionych. W sposób staranny i wnikliwy Doktorantka przedstawiła regulacje prawne dotyczące niepoczytalności (także tej ograniczonej) na przestrzeni historii aż do aktualnych przepisów prawnych w kodeksach karnych. W treściach poszczególnych rozdziałów adekwatnie do omawianych zagadnień regulacji prawa, zawarte zostały naukowe treści, dotyczące wiedzy z zakresu rozumienia zjawisk psychopatologicznych w psychologii i medycynie. W rozdziale 2 Doktorantka zaprezentowała dokonaną przez siebie analizę źródeł niepoczytalności w przepisach obowiązujących ustaw prawa karnego. Tutaj w opisach, Doktorantka dokonała zróżnicowania w zakresie opisu choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego oraz innych zakłóceń czynności psychicznych jako podłoża wyłączenia czy też ograniczenia poczytalności sprawcy czynu zabronionego. Na szczególne uznanie zasługuje wyodrębnienie i wnikliwie opracowane oraz przedstawienie Czytelnikowi kategorii zaburzeń osobowości i uzależnień jako czynnika w regulacji poczytalności sprawcy czynu zabronionego prawem

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

z jednoczesnym wskazaniem podziałów tychże różnorodnych typów zaburzeń psychicznych w klasyfikacjach medycznych ICD 10 i ICD11 oraz DSM 5. Wnikliwe, precyzyjnie dobrane do opisywanych w poszczególnych rozdziałach przypisy, pozwalają na zapoznanie się z uszczegółowieniem omawianej w tychże rozdziałach specyficznej tematyki. Treści rozdziałów mogą stanowić inspirującą lekturę także dla praktyków psychologów albowiem prezentują rzadko spotykane w naukowej i branżowej literaturze, specjalistyczne kompendium wiedzy na temat prawniczych i psychologicznych aspektów fenomenu poczytalności / niepoczytalności u prezentującego różnorodne typy zaburzeń psychicznych sprawcy czynów zabronionych. Diagnoza psychologiczna i sporządzane przez psychologów opinie i ekspertyzy sądowe dzięki omawianej lekturze zyskują rzetelne źródło naukowej wiedzy na temat prawniczo - psychologicznych aspektów w funkcjonowaniu sprawcy czynów zabronionych. W treściach rozdziału 2 (2.4.4.) znajdujemy moim zdaniem ciekawy fragment opisujący relację między uzależnieniami, gdzie Doktorantka nawiązuje do relacji między specyfiką etapu i charakteru uzależnień od środków psychoaktywnych czy też behawioralnych „a poczytalnością sprawcy czynów zabronionych (str.128). W mojej refleksji zaproponowałabym tutaj bardziej szczegółowe i klarowne rozdzielenie klinicznego opisu uzależnienia od środków psychoaktywnych i odrębnie uzależnień behawioralnych. To jednak odmienne w aspekcie mechanizmów psychopatologicznych typy uzależnień „co może mieć znaczenie w opisie zdolności do oceny poczytalności u sprawcy. Ważne moim zdaniem treści z perspektywy doktryn prawa karnego i współczesnej psychopatologii oraz ich roli dla wiedzy z psychologii, prezentuje podrozdział 3.6.

W rozdziale 3 Doktorantka przedstawia niepoczytalność w świetle prawa karnego materialnego, z ciekawymi definicjami odpowiedzialności karnej niepoczytalnych sprawców czynów zabronionych, umyślności, nieumyślności. Odnajdujemy tutaj analizę niepoczytalności z odwołaniem się do tzw. metody psychiatryczno-psychologicznej (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 czerwca 2016 r.). Doktoranta dokonuje ciekawych opisów i analiz dotyczących niepoczytalności z perspektywy relacji definicji prawniczych do klasyfikacji medycznych

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

i wątków wiedzy medyczno-psychologicznej ze wskazaniem uwagi na różnorodność nomenklatury medycznej w stosunku do prawniczej. Bardzo interesujące jest i zasługujące na uznanie, zawarcie przez Doktorantkę na str.228 i kolejnych, sugestii, co do zmian ustawowych w ochronie zdrowia psychicznego ,wskazujących na potrzebę doprecyzowania co do czasu badania psychiatrycznego, obserwacji psychiatrycznej , uwzględnienia psychiatrów, psychologów, seksuologów w ocenie stanu zdrowia osoby oraz uzasadnianiu konieczności postępowania leczniczego oraz ciężaru naruszonego dobra prawnego. Rozdział 4 przedstawia w sposób obszerny , szczegółowy charakterystykę i definiowanie poczytalności ograniczonej w świetle przepisów prawa karnego materialnego. Dysertację doktorską kończy starannie przygotowane podsumowanie , gdzie Doktoranta zakładając potrzebę poszukiwania przepisów prawa określających ponoszenie odpowiedzialności karnej przez ujawniających zaburzenia psychiczne sprawców czynów zabronionych, prezentuje autorskie analizy i propozycje rozwiązań w regulacjach ustawowych tj. ustawie o ochronie zdrowia psychicznego oraz w kodeksie postępowania karnego).

Z uwagi na zadania recenzenta, ale też z chęci podzielenia się uwagami dotyczącymi bez wątpienia bardzo ciekawej i dobrze sporządzonej dysertacji ,pozwalam sobie poddać pod rozagę podane poniżej refleksje i uwagi.

- 1) Mam świadomość, że dysertacja doktorska prezentuje trudne i teoretycznie istotne treści prawnicze. Niemniej jednak zastanawiam się czy przedstawione obszerne jednolitym tekstem treści rozdziałów (zwłaszcza:1-3) nie mogłyby być dla poprawy czytelności prezentacji treści pogrupowane w nieco mniejsze objętościowo podrozdziały. Może wtedy tekst byłby mniej jednolity i łatwiejszy w odbiorze podczas jego przyswajania.
- 2) Kolejna uwaga dotyczy zastosowania w opisach treści dotyczących definicji pojęć z zakresu psychopatologii np. psychopatii (np.str.124). Nie budzi moich zastrzeżeń opisany fenomen psychopatii z perspektywy literatury, ale pojawia mi się pytanie i zarazem refleksja, w jaki sposób można by było doprecyzować

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

- różnice i podobieństwa w kryteriach klinicznych psychopatii czy też socjopatii w literaturze psychologicznej oraz w klasyfikacjach medycznych ICD 10 czy 11 czy DSM 5 i pojęć tamże używanych np. osobowości dyssocjalnej, antyspołecznej. Warto dokonać analiz na temat właściwości charakterystycznych dla psychopatii w kontekście osobowości dyssocjalnej, czy takowe istnieją ? (str.np.121 i inne).Warto również poddać refleksji i różnicować i kryteria diagnostyczne psychopatycznej struktury osobowości, a kryteria cechy osobowości dyssocjalnej w kontekście poczytalność-niepoczytalność?
- 3) Na str.124 Doktoranta pisze, że „ żaden człowiek nie ma bowiem wpływu na to w jaki sposób ukształtuje się jego struktura osobowości, które determinuje zachowania(cyt.)” – w mojej opinii rozumiem to jako skrót myślowy albowiem jako wskazuje naukowa psychologia , człowiek ma wpływ na swój rozwój z biegiem lat życia poprzez czynniki społeczne i jednak toczący się przez całe życie rozwój osobowościowy.
- 4) Powstaje pytanie na ile posługiwanie się zamiennie sformułowaniem upośledzenia umysłowego i niepełnosprawności intelektualnej jest utrudnieniem w czytaniu tekstu. Gdyby z początkiem rozdziału 2.3 przedstawić i wyjaśnić definiowanie tychże pojęć zamiennie ,dałoby to Czytelnikowi większą jasność w występującym nieco później zamiennym stosowaniu czy definiowaniu upośledzenia umysłowego i niepełnosprawności intelektualnej w prezentacji treści dysertacji doktorskiej.
- 5) Przedstawiane w rozdziale 4 niektóre pojęcia psychologiczne np. paraliż emocjonalny winny być - wnikliwiej zdefiniowane i opisane z perspektywy współczesnej psychologii klinicznej (str.216 i inne). Warto pojęcie to sklaryfikować z perspektywy definicji psychologicznych, jakie ma ono wskaźniki?
- Praca łączy wątki wiedzy prawniczej, psychologicznej i medycznej (psychopatologicznej). Z tego powodu na szczególną uwagę i wyróżnienie zasługuje zebrana adekwatnie do tematu, obszerna polska i anglojęzyczna (prawnicza i psychologiczna) literatura, wraz z podanym na zakończenie dysertacji doktorskiej szczegółowym spisem

Orzeczeń Sądów Administracyjnych, Apelacyjnych, Okręgowych, Rejonowych i Sądu Najwyższego, co dało obszerną bazę do gruntownego teoretycznego opracowania trudnej bo interdyscyplinarnej tematyki dysertacji.

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Podsumowanie

1. Dysertacja doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego. Autorka podjęła bardzo ciekawą i istotną z perspektywy naukowo-badawczej oraz aplikacyjnej problematykę integrującą naukową wiedzę z zakresu prawa karnego oraz psychologii klinicznej i psychopatologii.
2. Wysoka aplikacyjna wartość tematyki pracy z pewnością wzbogaca oryginalny naukowo udokumentowany materiał źródłowy w zakresie prawa oraz wybranych obszarów psychologii klinicznej i psychiatrii (w tym szczególnie psychopatologii).
3. Dokonana synteza treści wskazuje na oryginalne opracowanie tematyki pracy, a przytoczony w dysertacji przegląd teoretycznych koncepcji stały się solidną i spójnie skonstruowaną podstawą do opracowania oryginalnego i ciekawego przeglądu na temat obowiązującego w świetle prawa konstruktu niepoczytalności u sprawcy czynu zabronionego z zaburzeniami psychicznymi.
4. Na uwagę zasługuje rzetelnie przeprowadzona, wieloaspektowa analiza zagadnienia połączona z wnikliwą, opartą o bogaty materiał źródłowy dyskusją. Potwierdza to solidnie ugruntowaną naukową wiedzę Doktorantki z zakresu nauk prawnych oraz wskazuje na dobrze opanowany przez Doktorantkę warsztat naukowy w tematyce dysertacji.
5. Tytuł pracy-odpowiada treściom w niej zawartym. Czytelnik może spodziewać się po nim czego dotyczy dysertacja doktorska. Doktorantka prezentuje obszerny oraz adekwatnie do tematyki badawczej opracowany przegląd literatury (polskiej i anglojęzycznej).
6. W mojej ocenie Doktorantka przedstawiła w dysertacji doktorskiej całokształt treści w sposób potwierdzający jej dużą wiedzę z zakresu psychologii klinicznej (szczególnie zjawisk

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

psychopatologii). Rzetelne, wnikliwe i wszechstronne opracowanie teoretyczne tematu konstruktu niepoczytalności w prawie karnym w świetle bogatej literatury pozwoliło Doktorantce poprawnie zbudować oraz ciekawie przedstawić treści poszczególnych wskazanych tematem dysertacji, rozdziałów pracy. Praca składa się z 4 spójnie i logicznie skonstruowanych i uporządkowanych rozdziałów wraz z wykazem skrótów i bibliografią.

7. Doktorantka wykazała się niewątpliwie samodzielną pracą naukową. Zaprezentowany przez Doktorantkę plan prezentacji danych, pozwolił na stopniowe zapoznawanie się z tokiem rozumowania i treściami dotyczącymi konstruktu niepoczytalności u osób - sprawców czynów zabronionych z zaburzeniami psychicznymi. Ta konsekwencja została także zachowana w części bardzo wnikliwej i szczegółowej dyskusji, co w efekcie pozwoliło Doktorantce na udzielenie odpowiedzi na zadane pytania badawcze w kontekście odnoszenia się do bardzo bogatej literatury.
8. Spis treści, załączniki - są uporządkowane i dokładne, co ułatwia wieloetapowe analizowanie złożonych (prawniczo-psychologicznych) treści dysertacji.
9. Reasumując, całokształt przedstawionych treści potwierdza posiadany rzetelny warsztat naukowy Doktorantki. Doktorantka pokazała otwarty umysł i namysł w procesie budowania prawniczo-psychologicznych rozważań, co zasługuje z perspektywy badacza na uznanie i wyróżnienie.

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

Komentarz końcowy

Podkreślam, że dysertacja doktorska mgr Anny Lisowskiej posiada wysokie walory teoretyczne, a przedstawione przeze mnie uwagi, komentarze i pytania nie umniejszają w żaden sposób wartości merytorycznej – nie są one zarzutami podważającymi wartość pracy,

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

a jedynie mają stanowić inspirację do wspólnej naukowej dyskusji i wymiany doświadczeń oraz wiedzy na temat dysertacji. W mojej ocenie wartość merytoryczna pracy jest wysoka - trafność i oryginalność problematyki badawczej połączone są z dużym znaczeniem prezentowanych treści dla pogłębienia materiału źródłowego tematu.

Biorąc powyższe pod uwagę całokształt przedstawionych w niniejszej recenzji refleksji i argumentacji uważam, że przedłożona mi do recenzji dysertacja Pani mgr Anny Lisowskiej spełnia wymogi ustawowe stawiane pracom doktorskim. W związku z powyższym wnoszę do Komisji Uniwersytetu Łódzkiego w dyscyplinie nauki prawne o dopuszczenie mgr Anny Lisowskiej do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Z uwagi na wysokie walory merytoryczne oraz rzadko spotykaną interdyscyplinarność w opracowaniu tematyki dysertacji, jej wysokie walory aplikacyjne oraz rzeczowe, twórcze, psychologiczne i prawne nowatorskie opracowanie tejże dysertacji doktorskiej, nośne dla rozwoju nauki, wnoszę o jej wyróżnienie.

Bernadetta Izydorczyk

BERNADETTA
CECYLIA
IZYDORCZYK

Elektronicznie podpisany
przez BERNADETTA
CECYLIA IZYDORCZYK
Data: 2023.01.09 10:19:10
+01'00'

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl